

NINCS FELLENDÜLÉS AZ ÁLLAMPOLGÁROK NÉLKÜL

Miért kulcsfontosságú a nyilvánosság bevonása Európa zöld átalakulásába?

Kivonat

Ez a jelentés a „Citizens’ Observatory for Green Deal Financing” című projekt keretében készült.

A teljes jelentés a <https://bankwatch.org/citizens-observatory#report> oldalról érhető el.

2023. június

**Az Európai Unió
társfinanszírozásával**

Az Európai Unió finanszírozásával. Az itt szereplő vélemények és állítások a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek meg az Európai Unió vagy az Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) hivatalos álláspontjával. Sem az Európai Unió, sem az EACEA nem vonható felelősségre miattuk.

Supported by:

on the basis of a decision
by the German Bundestag

Ez a jelentés továbbá a "Local Energy Transition Leaders for the Next Generation" projekt keretében készült. Ez a projekt a német Szövetségi Gazdasági és Éghajlatügyi Minisztérium (BMWK) Európai Éghajlatvédelmi Kezdeményezésének (EUKI) része. Az ebben a kiadványban kifejtett véleményekért kizárólag a szerző(k) felelős(ek), és nem feltétlenül tükrözik a Szövetségi Gazdasági és Éghajlatügyi Minisztérium (BMWK) nézeteit.

Kutatás és írás

Daniel Thomson

CEE Bankwatch Network

Anelia Stefanova

CEE Bankwatch Network

Anna Roggenbuck

CEE Bankwatch Network

Frank Vanaerschot

Counter Balance

Eva Pastorelli

ReCommon, Olaszország

Iva Dimitrova

Za Zemiata, Bulgária

Krzysztof Mrozek

Polish Green Network,
Lengyelország

Rafał Rykowski

Polish Green Network,
Lengyelország

Maris Pedaja

Estonian Green Movement,
Észtország

Carmen Kilvits

Estonian Green Movement,
Észtország

Bruna Cañada

ODG, Spanyolország

Nicola Scherer

ODG, Spanyolország

Valters Kinna

Green Liberty, Lettország

Botár Alexa

MTVSZ, Magyarország

Ujj Zsuzsanna

MTVSZ, Magyarország

Szerkesztés

Nicholas Johns-Wickberg

Emily Gray

Összefoglaló

Az elmúlt években rendkívüli mennyiségű uniós finanszírozás és beruházás vált elérhetővé az uniós költségvetés, a 806 milliárd eurós NextGenerationEU gazdaságélénkítési csomag, és nemrégiben további 20 milliárd eurónyi új REPowerEU-támogatás révén.

A helyreállítási és ellenállóképességi eszköz (RRF) az átfogó helyreállítási csomag legnagyobb részét képezi. Az RRF a COVID-19 világjárványt követő gazdasági fellendülés ösztönzésére létrehozott új eszköz, amely egyben az első finanszírozási mechanizmus a 2019. évi európai zöld megállapodás tervének keretében, amelynek célja, hogy Európa legyen az első klímasemleges kontinens. Az RRF új beruházásokat és reformokat ösztönöz az ellenálló képesség kiépítése és a hosszú távú kihívások - például az éghajlatváltozás, a biológiai sokféleség csökkenése és az erőforráshiány - jobb kezelése érdekében.

Ugyanakkor az InvestEU, a főként az Európai Beruházási Bank (EBB) által finanszírozott program, amelynek célja 372 milliárd eurónyi beruházás elindítása, egyik fő prioritása a zöld infrastruktúra, és az európai zöld megállapodás finanszírozásának kulcsfontosságú eszközeként szolgál.

Annak ellenére azonban, hogy rengeteg közpénz van vagy lesz kiutalva, a döntések arról, hogy hogyan és hova fektessük be ezeket az értékes forrásokat, egyre inkább zárt ajtók mögött, a polgárok és más kulcsfontosságú érdekelttek bevonása nélkül születnek.

A nyilvánosság részvétele a zöld és átalakító erejű fellendülés kulcsfontosságú előfeltétele. Mint ilyen, a fellendülés sikere az elkötelezettség és a bevonás szintjétől függ.

A polgárok bevonásával a polgárok segítenek azonosítani és összehangolni a beruházásokat társadalmuk és gazdaságuk tényleges szükségleteivel. Biztosítják továbbá a felelősség jobb elosztását és a hatékonyabb végrehajtást.

Ennek ellenére a lakosságot nagyrészt kizárták a helyreállítási tervek kidolgozásából és végrehajtásából, és a beruházások nem feleltek meg a polgárok igényeinek. A nyilvánosság megfelelő bevonásának elmulasztása csak súlyosbítja a meglévő egyenlőtlenségeket és tovább erodálja az európai demokráciát, valamint korlátozza az alap lehetőségeit a zöld célok elérésében.

Most, két évvel azután, hogy a rendelet hivatalosan 2021 februárjában hatályba lépett, és amikor a helyreállítási alapok folyósítása a félidejéhez közeledik, kevés előrelépés látszik az Európai Bizottság által kitűzött cél, a COVID-19 utáni helyreállítás és a hosszú távú gazdasági rugalmasság elérése felé.¹

Bár az InvestEU az európai zöld megállapodás egyik lehetséges fő finanszírozási forrása, aggályok merülnek fel azzal kapcsolatban, hogy megfelel-e a célnak. Elemzésünk azt mutatja, hogy fő végrehajtó partnere, az EBB nem zárja ki egyértelműen, hogy a vele együttműködő vállalatokon és befektetőkön keresztül fosszilis tüzelőanyagokat finanszírozzon, Fennáll továbbá annak a veszélye, hogy elsősorban olyan vállalatokat finanszírozzon, amelyek önállóan is képesek lennének finanszírozni a zöld projekteket, így nem nyújt egyértelmű hozzáadott értéket az éghajlat-politikai finanszírozás megfelelő növelése szempontjából. Az InvestEU esetében továbbá nincsenek olyan szakaszai, mozzanatai a finanszírozandó projektek kiválasztására vonatkozó döntési folyamatnak, amelyekben a polgárok érdemben részt vehetnének.

¹ Európai Bizottság, [Felülvizsgálati jelentés a helyreállítási és alkalmazkodóképességi eszköz végrehajtásáról](#), Európai Bizottság, 2022.

Új kihívások és lehetőségek adódnak a REPowerEU csomagból is, amely az EU válasza az orosz fosszilis tüzelőanyagokról való átállás felgyorsítására, tekintettel Oroszország ukrajnai inváziójára. Az átállás finanszírozására további forrásokat bocsátottak rendelkezésre, de ahhoz, hogy ezek hatékonyak legyenek, elengedhetetlen a nyílt társadalmi egyeztetés.

Ezeket az aggodalmakat nyolc olyan civil társadalmi szervezet közvetlen tapasztalatai bizonyítják, amelyek mind nemzeti, mind európai szinten figyelemmel kísérték a gazdaságélénkítési alapokat. Mindezt kiegészítik a 21 tagállam több mint 170 uniós polgára körében végzett felmérés eredményei, amelyet kifejezetten e jelentés céljából végeztek.

A jelentés ezt azáltal mutatja be, hogy elemzi azt a folyamatot, amelynek során a helyreállítási alapok - beleértve a REPowerEU-n keresztül nemrégiben rendelkezésre bocsátottakat is - korlátozott polgári felügyelet és részvétel mellett kerültek és kerülnek meghatározásra, és hét egyedi esettanulmányt tartalmaz, amelyek a helyszínen szerzett információkkal szolgálnak.

A jelentés ezért azt állítja, hogy Európa gazdaságélénkítése nem biztosítja kellőképpen az állítólagos és szükséges zöld átállást, mivel a polgárokat nem vonták be e beruházások tervezésébe és végrehajtásába.

(...)

Magyarország

A helyreállítási terv végrehajtásának helyzete

2022. november 30-án, közel kétéves tárgyalásokat követően az Európai Bizottság jóváhagyta Magyarország helyreállítási és rugalmassági tervét (amelyet az RRF-támogatásokból kell fedezni), de a Bizottság az 5,8 milliárd euró RRF-támogatás kifizetését 27 „szupermércöldkő” teljesítéséhez kötötte.^{2,3}

Ugyanakkor a kohéziós politikai alapokból származó 7,5 milliárd eurót is befagyasztották. Amint a kormány orvosolja a Bizottság aggályait az igazságszolgáltatás függetlenségével, a jogállamisággal és a korrupcióval kapcsolatban, a pénzeszközök zárolását feloldják.

2023-ban a magyar kormány megalkotta azokat a jogszabályokat⁴, amelyek szükségesek ahhoz, hogy hivatalosan is igényelhessék az RRF-hiteleket. Április végén az illetékes illetékes minisztérium nyilvánosan reagált⁵, hogy a REPowerEU fejezet terve - amelyet az RRF-hitelből származó projektlistatervvel egy csomagban kezelnek - jelenleg még „előkészítés alatt áll és az Európai Bizottsággal tárgyalásban van”, és megfelelően közzé fogják tenni társadalmi egyeztetésre.

² Európai Bizottság, "A [Bizottság megállapítja, hogy Magyarország nem haladt eléggé előre a reformok terén, és a helyreállítási és alkalmazkodóképességi alapokhoz szükséges alapvető mércöldkőveket kell teljesítenie](#)", Európai Bizottság, 2022. november 30.

³ Az Európai Parlament agytröszkje, A [jogállamisággal kapcsolatos "szuper mércöldkővek" Magyarország és Lengyelország helyreállítási és ellenálló képességi terveiben](#), Európai Parlament, 2023. január 24.

⁴ [Magyar Közlöny 2023/12. szám](#), Magyar Közlöny, 2023. január 24.

⁵ [Még csak egyeztetet a kormány Brüsszellel, hogy mire költené az energiaátmenetre szánt pénzeket](#), HVG, 2023. április 28.

Az átláthatóság és az inkluzivitás mértéke

2021 májusában a polgárok és a civil társadalmi szervezetek egy többnyire előrehaladott dokumentumot kaptak. A 2021-es néhány hetes nyilvános konzultáció során kisebb javaslatokat elfogadtak, de alapvető vagy koncepcionális javításokra „az idő rövidege miatt” nem volt lehetőség. A kormány minimális erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy a nyilvánosságot bevonja a konzultációs folyamatba. Ez abból állt, hogy 2020-ban közzétettek egy rövid koncepciót, és értesítették a civil szervezeteket arról, hogy a Google-ön meghirdették, majd csak két héttel a határidő előtt tették közzé a majdnem teljes dokumentumot. A Bizottság 2022 végén egy mérsékelt módosított helyreállítási tervet fogadott el, további társadalmi egyeztetés nélkül. Az átláthatóságnak ez a szintje a legcsekélyebb mértékben sem áll arányban a projektek pénzüsszegével és összetettségével. A helyreállítási terv rendkívül összetett, és az átlagpolgárnak útmutatásra van szüksége ahhoz, hogy érdemi észrevételt tudjon tenni.

Magyarország helyreállítási terve és a pályázati felhívások online elérhetők a <https://www.palyazat.gov.hu> oldalon. Ez nem igazán alkalmas arra, hogy aktívan elősegítse az átlagpolgárok bevonását vagy a nyilvános konzultációt. Az új tartalmakat nem népszerűsítik; naponta manuálisan kell ellenőrizni a honlapot, hogy értesüljünk a frissítésekről. A pénzügyi eszközökhöz és projektekhez való hozzáféréshöz bonyolult, hosszadalmas és egyedileg jóváhagyott regisztrációs folyamatra van szükség. A feltöltött információk naprakészek, de a hozzászólási határidők gyakran rendkívül rövidek. A honlapon keresztül hivatalosan benyújtott általános észrevételekre - beleértve a pályázati felhívásokra vonatkozó észrevételeket is - érdemben válaszolnak, de általában nem fogadják el azokat.

A magyar környezetvédelmi civil szervezetek (közös nyílt levélben és nyilvánosan) bírálták⁶ a 2021 óta működő RRF monitoring bizottságot, amiért nem vonta be a természetvédelmi szervezeteket, és nem hívta meg a zöld szervezetek közös platformjának küldötteit⁷, ami más monitoring bizottságoknál megszokott.

2023 januárjában megkezdődött egy új, több civil társadalmi taggal rendelkező monitoring bizottság létrehozásának folyamata, amelynek keretében nyílt felhívást tettek közzé (amelyet márciusban módosítottak)⁸. A bizottságba 10-15 küldöltre várták a jelentkezéseket (13 szakterületre: szociálpolitika, oktatás, munkaerőpiac, egészségügy, környezetvédelem, éghajlatváltozás elleni küzdelem, energia, fenntartható fejlődés, fenntartható közlekedés, alapvető jogok, egyenlő bánásmód és megkülönböztetésmentesség előmozdítása, átláthatóság, korrupció megelőzése és leküzdése). A Magyar Természetvédők Szövetsége (MTVSZ) és a Levegő Munkacsoport - többek között - 2023. május 22-én tagságot kapott az RRF monitoring bizottságában. Az új monitoring bizottság valamikor júniusban állhat fel és kezdheti meg munkáját, de május végéig erről nem volt hír. Bármely szervezet, amely megfelelt a követelményeknek, jelentkezhetett, de közös platformként nem pályázhattak. Ez a nyílt felhívás pozitív lépést jelent az átláthatóság felé. Mégis, figyelembe véve a

⁶ Környezetvédelmi szervezetek közös nyílt levele, [A zöld civil szervezetek helyet kérnek a helyreállítási alap monitorozásában](#), MTVSZ, 2021. december 12.

⁷ Hungarian Green NGO Cooperation, [Zöld civil szervezetek](#), *Hungarian Green NGO Cooperation*, hozzáférés: 2023. május 15.

⁸ Miniszterelnökség, [Magyarországra irányuló uniós források és uniós alapokból finanszírozott projektek hivatalos honlapja](#), *Miniszterelnökség*, hozzáférés: 2023. május 15.

REPowerEU fejezet véglegesítésének tervezett határidejét (nyár eleje), megkérdőjelezhető e nyílt folyamat komolysága.

Az illetékes minisztériumnak hamarosan társadalmi egyeztetésre kell bocsátania az RRF-hitel és a REPowerEU fejezet tervezetét. Kétségek merülnek fel azonban azzal kapcsolatban, hogy az új monitoring bizottságot bevonják-e a korai egyeztetésekbe, valamint, hogy a társadalmi egyeztetés (a <https://www.palyazat.gov.hu/> portálon keresztül, írásban) még befolyásolhatja-e az előrehaladott állapotban lévő tervezetet, amelyet a lehető leghamarabb, lehetőleg a nyár elején kell benyújtani az Európai Bizottságnak mielőbbi jóvá hagyásra.

A REPowerEU fejezet kidolgozásának folyamata

Magyarország 700 millió EUR-ra jogosult a REPowerEU-eszközből. Az Európai Unió Tanácsa és az Európai Parlament közötti kompromisszum értelmében egyes tengerparttal nem rendelkező tagállamok, amelyeknél nincs közvetlen életképes alternatívája az orosz szállításoknak, olajipari beruházásokat is finanszírozhatnak majd a REPowerEU forrásaiból. Magyarország ezen országok közé tartozik.^{9, 10}

Még nem jelentek meg fejezettervezetek és nem indult társadalmi egyeztetés arról, hogy Magyarország hogyan tervezi elkölteni a REPowerEU (vagy az RRF-hitel) forrásait, és a koordináló minisztérium (a Miniszterelnöki Hivatal) eddig alig kommunikált erről hivatalosan vagy nyilvánosan bármit. A civil szervezetek állásfoglalásokat és ajánlásokat küldhetnek és küldtek is a koordináló tárcának és más érintett minisztériumoknak. Ezekre a levelekre részben érkezett válasz, de az aggályokra eddig nem reagáltak megfelelően. Fél évvel azután, hogy az MTVSZ tájékoztatáskérő levelet küldött a Miniszterelnökségnek, az MTVSZ-nek sikerült elérnie egy találkozót a koordináló minisztériummal (2023. március közepén). Az ilyen találkozók azonban úgy tűnik, hogy a közigazgatás számára csak a feladat "letudását" jelentik: egyelőre nincs visszajelzés arról, hogy az MTVSZ aggályait és javaslatait megfelelően kezelték/kezelik-e, és hogy mikor foglalkoznak velük - ha egyáltalán.

2023 márciusában a magyar Energiaügyi Minisztérium bejelentette három új zárt ciklusú gázturbina építésének tervét (összesen 1650 megawatt (MW) kapacitással, amelyhez évente mintegy 1,5 milliárd köbméter fosszilis importgázra van szükség), és közbeszerzési eljárást indított a projektekre.¹¹ A magyar kormány valószínűleg arra fog törekedni, hogy ezeket a turbinákat lehetőség szerint legalább részben az RRF-hitelből (REPowerEU) finanszírozzák. A kormány azzal érvel, hogy a gázerőművekre az időjárásfüggő megújulóenergia-ingadozások kiegyenlítésére van szükség, de elismeri, hogy ezekre az erőművekre az „újraiparosításhoz” is szükség van. A nemzeti energia- és klímaterv (NEKT) felülvizsgálatának tervezete ugyanis 2030-ra a hazai villamosenergia-felhasználás 40-50 százalékos növekedését irányozza elő - részben a villamosítás, részben az új ipari fejlesztések miatt. Az MTVSZ és más szervezetek szerint ezek a turbinák elsősorban az iparosítás irreális elképzeléseit szolgálnák, és tovább erősítenék az importált gáztól való függőséget. Az MTVSZ azt szorgalmazza, hogy az RRF-hitel

⁹ Európai Bizottság, Sajtószarok, [Kérdések és válaszok a REPowerEU közleményről](#), Európai Bizottság, 2022. május 18.

¹⁰ Brückner Gergely, "[Lantos Csaba és Navracsics Tibor soha nem látott, közel 6000 milliárd forintos energiatervet készít](#)", *Telex*, 2023. február 6.

¹¹ A Közbeszerzési Hatóság hivatalos honlapja: [1 turbinablokkal rendelkező CCGT-kre vonatkozó közbeszerzés](#), és [2 turbinablokkal rendelkező CCGT-kre vonatkozó közbeszerzés](#).

és a REPowerEU nagy részét a lakóépületek energetikai felújítására és a közösségi megújuló energiára fordítják.

Egyelőre nincs hivatalos nyilvános információ arról, hogy kivel konzultált a kormányzat a REPowerEU fejezetről és az RRF-hitelről. 2023 februárjában a magyar független médiának kiszivárgott némi információ egy 20 tételű energetikai infrastruktúra-listáról (amelyet legalább részben az RRF-hitelből finanszírozhatnak)¹², de a kormány ezt hivatalosan nem erősítette meg, és ez a projektlista valószínűleg jelentősen megváltozott a Magyarország és a Bizottság között azóta lezajlott tárgyalások során.

Esettanulmány: a nyilvánosság részvétele és az európai zöld megállapodással való összhang

Rosszul tervezett vízgazdálkodási gyakorlatok

Magyarország egyik tervezett beruházása egy vízgazdálkodási projekt, amelynek célja az elsivatagosodás elleni küzdelem az ország középső részén. Erre a projektre 117,1 millió eurót különítettek el, ami a helyreállítási terv teljes vízgazdálkodási komponensének 77 százalékát teszi ki.¹³ A projekt megvalósítására vonatkozó pályázati felhívást 2023. január 30-án tették közzé. Ez a projekt egy sorozat egyik szakasza; a többi szakaszt a kohéziós politika alapjaiból tervezik finanszírozni. A projekt a vízáramlást szabályozó infrastruktúra (szivattyúk, csatornák, csővezetékek, zsilipek és víztározók) felújítását és részben új infrastruktúra építését foglalja magában. Ez lehetővé teszi, hogy a Dunából és a Tiszából több vizet szivattyúzzanak a meglévő csatornába, miközben a víz egy részét több mélyfekvésű területen visszatartják.

Az első (2021-ben közzétett) tervezet óta a projekt javult, a biológiai sokféleség szempontjai beépültek a tervezésbe¹⁴, és törölték a mezőgazdasági öntözésre mint célra való hivatkozásokat. Mégis, ez a beruházás nem a leghatékonyabb módja a kitűzött célok elérésének. Ha tájszinten szárazság van, a megoldásokat is tájszinten kell megtervezni, különben minden intézkedés olyan, mintha lyukas edénybe öntenénk a vizet. Az aszály olyan súlyos, hogy a régió vízellátásának növelése érthető lépés. A probléma tényleges megoldásához azonban változtatnunk kell a földhasználaton, el kell fordulnunk a biztos jövedelmet hozó növények termesztésétől, és támogatnunk kell a gazdákat a fenntartható mezőgazdasági gyakorlatokra, például a legeltetésre való áttérésben.

Ezek a problémák túlságosan összetettek ahhoz, hogy egyetlen ágazat, egyetlen szervezet vagy egyetlen pénzügyi eszköz kezelje őket. Minden terület - a mezőgazdaság, a természetvédelem, a vízgazdálkodás és a kormányzat - szereplőinek aktív és elkötelezett koordinációjára lenne szükség. Ennek a törekvésnek azonban nincs gazdája. Míg az érdekelték gyakran képesek együttműködni helyben,¹⁵ a különböző ágazatok képviselői gyakran ellenfélként tekintenek egymásra.

¹² Brückner Gergely, "[Lantos Csaba és Navracsics Tibor soha nem látott, közel 6000 milliárd forintos energiatervet készít](#)", *Telex*, 2023. február 6.

¹³ A beruházás hivatalos címe: "A fő vízellátó rendszerek építési munkálatai, új hálózatok és rendszerek létrehozása: A Duna-Tisza közti Homokhátság vízhiányos ökológiai állapotának javítása és helyreállítása - 1. ütem".

¹⁴ A csatornákat és más infrastruktúrákat úgy kell kialakítani, hogy lehetővé tegyék és növeljék a beszivárgást, és hogy a környező növényzet hozzáférjen a vízhez.

¹⁵ Számos helyi példa van arra, hogy a gazdálkodók, a vadőrök és a vízügyi dolgozók együttműködnek, és megértik egymás nézőpontját.

A helyreállítási terv a vízgazdálkodási komponens reformjai között előírja egy, az ágazatközi kérdések kezelésével foglalkozó munkacsoport létrehozását. Az azonban még mindig nem világos, hogy a biológiai sokféleség megőrzése képviselteti-e magát ebben, és ha igen, hogyan.

(...)

Következtetések és ajánlások

Jelentésünkben állítottuk, hogy a jelenlegi fellendülés nem működik a polgárok számára, mert nincs reális módja annak, hogy részt vegyenek benne. A lakossággal való érdemi egyeztetés elmulasztása olyan beruházások finanszírozásához vezet, amelyek nem felelnek meg a polgárok igényeinek, érdekeinek és prioritásainak, sem pedig az európai zöld megállapodásnak.

A jelentésben számos példa mutatja be, hogy a lakosság igényei nem élveznek prioritást, nevezetesen azáltal, hogy nem foglalkoznak átfogóan az éghajlatváltozással, a biológiai sokféleség csökkenésével, a társadalmi befogadással és a jóléttel, és túl gyakran a nagyszabású infrastrukturális projekteket és a vállalati érdekeket részesítik előnyben.

Bár a NextGenerationEU csomag keretében történt némi pozitív előrelépés az éghajlat-politikai intézkedésekre fordított kiadások növelése terén, továbbra sem világos, hogy ez hogyan fog konkrét, hosszú távú megoldásokat eredményezni, amelyek összhangban lennének az éghajlati célkitűzésekkel és hozzájárulnának a polgárok jólétéhez. Bár a helyreállítási alap bizonyos mértékig hozzájárul olyan intézkedésekhez, amelyek segíthetnek a különböző kihívások kezelésében, beleértve az egyes országok dekarbonizációjához elengedhetetlen kulcsfontosságú reformokat, ezek csak kisebb lépések ahhoz képest, amire szükség van. Általában nem a polgárok, hanem a források gyors és nagyléptékű felhasználása élvez előnyt.

Az InvestEU-hoz és az Európai Beruházási Bankhoz hasonlóan az európai zöld megállapodás finanszírozásáért felelős többi uniós intézmény is előrelépést ért el a zöld beruházások növelésével, valamint az éghajlatváltozás elleni küzdelem finanszírozásának fokozásával és ambiciózusabbá tételével. Hiányzik azonban egy olyan stratégia, amely a polgárok érdekeit előtérbe helyező, valóban átalakító jellegű beruházásokat helyezné előtérbe. Ezért jelentős változásra van szükség a közfinanszírozás szerepének újragondolása érdekében, valamint annak érdekében, hogy a közfinanszírozás miként befolyásolhatja a beruházási döntéseket, és hogy a lakosság kulcsfontosságú érdekelt félként vehessen részt azok megtervezésében és végrehajtásában. A társadalmi egyeztetés még mindig a hatóságokat sújtó tehernek vagy akadálynak számít. Ha azonban jól megtervezik és átfogó módon hajtják végre, akkor olyan eszközzé válhat, amely lehetővé teszi a hatóságok számára, hogy a beruházásokat hatékonyabban tervezzék meg a lakosság igényeinek megfelelően, és így jobb minőségben valósulhassanak meg ezek a beruházások.

A beruházási döntések meghozatalának újragondolása érdekében össze kell hangolni az államháztartást a polgárok igényeivel, nem csak az éghajlatváltozási és természetvédelmi intézkedésekkel. Az alábbi ajánlások célja, hogy javuljon mind a helyreállítási alpból finanszírozott meglévő intézkedések végrehajtása, mind pedig az új REPowerEU-beruházások kidolgozásának

folyamatban. Az ajánlások célja továbbá, hogy megalapozzák a következő uniós költségvetésről szóló vitákat.

Az átláthatóság és az információk hozzáférhetőségének javítása

Egyes helyreállítási beruházások és reformok jelentős hosszú távú hatással lesznek a környezetre és az éghajlatra, ezért meg kell felelniük az Aarhusi Egyezménynek az információhoz való hozzáférésre, a nyilvánosság részvételére és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésre vonatkozó követelményeinek. Az átláthatóságot és a nyilvánosság részvételét jogi követelményként kell elismerni. A civil társadalom bevonása segítené a szakpolitikák összehangolását a legsürgetőbb szükségletekkel, és jobb végrehajtást és kézzelfoghatóbb eredményeket eredményezne.

Az Aarhusi Egyezmény szerinti, a nyilvánosság részvételére vonatkozó rendelkezéseket fenn kell tartani a megújuló energiaforrások minden olyan formája esetében, amely jelentős hatást gyakorolhat a környezetre, akár uniós finanszírozású, akár nem. Az engedélyezési eljárások felgyorsítására irányuló intézkedéseknek a sürgős adminisztratív késedelmekre kell irányulniuk, és nem szabad veszélyeztetniük a környezetvédelmet és a társadalmi egyeztetést.

A projektek tervezésére és végrehajtására vonatkozó nagyon rövid határidők meghatározása - valamint az intézkedések homályos leírásának engedélyezése a helyreállítási tervekben - megnehezíti a megfelelő társadalmi egyeztetés biztosítását. A Bizottságnak ezt a jövőben el kell kerülnie.

Ezen túlmenően a Bizottságnak egy átfogó, egységes, összehangolt felületet kell létrehoznia, amely a nagyobb átláthatóság érdekében áttekintést nyújt a projektek valamennyi kedvezményezettjéről. Ennek az információnak teljes körűnek és naprakésznek kell lennie, hogy az érdekeltet befolyásolhassák azt, hogy mi részesül finanszírozásban.

Az InvestEU-nak és az EBB-nek is javítania kellene átláthatósági gyakorlatán, hogy lehetővé tegye a civil részvétel javítását. Az EBB-nek vissza kell térnie ahhoz, hogy minden összes projektet nyilvánosságra hozzon a szerződés aláírása előtt. Az InvestEU-nak jobb és hozzáférhetőbb áttekintést kell nyújtania a finanszírozott projektekről, és a civil társadalommal együttműködve lehetővé kell tennie és ösztönöznie kell a végrehajtási folyamatban való részvételt.

A civil társadalom szerepének megerősítése a nemzeti tervek végrehajtásának nyomon követésében

A végrehajtási folyamat során jobb monitoring és ellenőrzési mechanizmusokat kell bevezetni. A Bizottságnak biztosítania kell, hogy a projektek felügyeletéért felelős hatóságokkal való párbeszéd megkönnyítése és szükség esetén az aggályok felvetése érdekében monitoring bizottságok jöjjenek létre. A monitoring bizottságoknak az érdekelt felek széles körét kell magukban foglalniuk.

A Bizottságnak emellett be kellene vezetnie egy panaszmechanizmust, amely lehetővé tenné a civil társadalom és a polgárok számára, hogy aggályaikat fejezzék ki az olyan projektekkel kapcsolatban, amelyek szerintük nem tartják be a "ne okozz jelentős kárt" elvét és/vagy a környezetvédelmi jogszabályokat vagy az uniós normákat.

A Bizottság proaktívan felhasználhatná a technikai segítségnyújtási eszközt egy olyan kiemelt kezdeményezés elindítására is, amely a civil társadalmi szervezeteket felhatalmazná a helyreállítási alapok ellenőrzésére. Arra is ösztönözhetné a tagállamokat, hogy nyújtsanak be a civil társadalommal közösen vagy annak javára kidolgozott javaslatokat a technikai segítségnyújtási keretre; akár külön felhívást is szentelhetne a Bizottság erre a célra.

A REPowerEU keretében elkerülendő, hogy a káros fosszilis tüzelőanyagok „gúzsba kössenek”

A fosszilis tüzelőanyagok, különösen a gázinfrastruktúra finanszírozásának megakadályozása a szükséges minimum annak elkerüléséhez, hogy hosszú távon “fosszilis-fogságot” eredményező és az európai zöld megállapodással összhangban nem lévő beruházások kapjanak támogatást. Ennek egyik módja a helyreállítási alapok esetében a "ne okozz jelentős kárt" elv alkalmazásának megerősítése. Javasoljuk a technikai útmutató felülvizsgálatát, amely egyelőre lehetővé teszi a gázkazánok és a fosszilis tüzelőanyagokat használó elosztóhálózatok támogatását. A jövőben az uniós alapok egyáltalán nem támogathatják a fosszilis tüzelőanyagokat.

Az EBB-nek be kell zárnia azokat a kiskapukat, amelyeket a REPowerEU támogatási csomagjában a fosszilis energiahordozókat használó vállalatok számára teremtett. A bank idénre ütemezte be az éghajlat-politikai banki ütemterv felülvizsgálatát, és ezt a lehetőséget ki kell használnia arra, hogy szigorú éghajlati feltételeket támasszon annak biztosítására, hogy csak olyan vállalatokat és pénzügyi közvetítőket finanszírozzon, amelyek üzleti modellje összeegyeztethető az 1,5 fokos forgatókönyvvel.

Ezzel párhuzamosan az energiaigény csökkentését kell előtérbe helyezni az energetikai felújítások és a megújuló energiaforrások közösségi kiaknázásának finanszírozásával.

A vállalatok csapdjának elkerülése

A tagállamok nem hagyatkozhatnak magán tanácsadó cégekre a tervek meghatározásában. Azon tagállamok számára, amelyek nem rendelkeznek a helyreállítási terveik fennmaradó részeinek megtervezéséhez és végrehajtásához szükséges kapacitással, technikai és humán erőforrás-támogatást kell nyújtani a polgárok széles körű részvételét ösztönző, nyitott tervezési és végrehajtási folyamat lehetővé tétele érdekében.

A szerződések feltételeire vonatkozó részletes információkat nyilvánosságra kell hozni, hogy lehetővé váljon a társadalmi kontroll, különösen akkor, ha a nagyvállalatok helyreállítási támogatásban és kölcsönben részesülnek. Az InvestEU-nak és az EBB-nek intézkedéseket kell hoznia annak biztosítására is, hogy az európai zöld megállapodás finanszírozásában betöltött szerepük átalakító jellegű legyen, és hozzájáruljon az egyenlőtlenségek kezeléséhez. Mind az InvestEU, mind az EBB több és jobb minőségű projektet mutathat fel, ha jobban együttműködik más közszereplőkkel és nem profitvezérelt, kisléptékű kezdeményezésekkel. A közberuházásokat is sokkal hatékonyabban lehetne kihasználni, ha az intézmények csak olyan magáncégekkel és befektetőkkel dolgoznának együtt, amelyek tevékenysége teljes mértékben hozzájárul az európai zöld megállapodáshoz, és amelyek jövedelmüket a polgárok általános érdekeit szolgáló projektekbe forgatják vissza, ahelyett, hogy osztalékot fizetnének és részvény-visszavásárlást kínálnának.

A projektek szintjén az InvestEU-nak és az EBB-nek egyértelmű kockázat-megosztási hozzájárulást és jelentést kellene kérnie a magánvállalkozásoktól azon projektekre, amelyek elsődleges célja nem a kereskedelmi vonzerő, hanem az emberek szükségleteinek előtérbe helyezése. Egy másik hasznos lépés lenne a projektek minimális méretének csökkentése, ami lehetővé tenné, hogy több kis projekt is finanszírozáshoz juthasson közvetlenül az EBB-től vagy a nemzeti közpénzügyi intézményeken keresztül.

Strukturális kérdések a helyreállítási alapokkal és az uniós közberuházási tervekkel kapcsolatban

Az RRF, az InvestEU, az EBB és más állami beruházási stratégiák és eszközök továbbra is kulcsfontosságú szerepet fognak játszani az uniós politikában és az európai társadalmakban. Biztosítanunk kell, hogy a polgárok érdekei álljanak e programok középpontjában. Ehhez a különböző eszközök közötti jobb koordinációra van szükség, valamint olyan általános stratégiára, amely a polgárok részvételét és az egyenlőtlenségek kezelését helyezi előtérbe.

Az új uniós költségvetésre vonatkozó rendeleteket úgy kell megalkotni, hogy lehetővé tegyék ezt a koordinációt. Ehhez több pénzügyi forrásra, több és jobb tervezésre, valamint az európai, nemzeti és helyi szintek közötti jobb együttműködésre lesz szükség. Ehhez nemzeti és helyi szintű adminisztratív kapacitásra is szükség lenne, hogy a tervezési és végrehajtási folyamatok megfelelő, a közérdeket szem előtt tartó végrehajtása biztosítható legyen.

E folyamat első lépéseként fel kell térképezni a polgárok beruházási igényeit, és a meglévő programokat és eszközöket úgy kell átalakítani, hogy megfeleljenek ezeknek az igényeknek. Ha ez megtörtént, új forrásokat kell rendelkezésre bocsátani a hiányosságok pótlására.